

ΕΙΔΙΚΟ ΑΡΘΡΟ**Εξελιξείς στη Νοσηλευτική Έρευνα**Νταντούμη Σ¹, Πετρόγλου Ν²

1. Διευθύντρια Νοσηλευτικής Υπηρεσίας, Κωνσταντοπούλειο Γ.Ν. Ν. Ιωνίας

2. Νοσηλεύτρια ΠΕ, MSc, PhD, Κωνσταντοπούλειο Γ.Ν. Ν. Ιωνίας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι αλματώδεις τεχνολογικές και κοινωνικές αλλαγές καθώς και οι δημογραφικές μεταβολές και η σύγχρονη οργάνωση των υπηρεσιών υγείας μετέβαλαν το ρόλο της νοσηλευτικής και καθιστούν τη νοσηλευτική έρευνα όλο και περισσότερο σημαντική. Σκοπός της νοσηλευτικής έρευνας δεν είναι απλά η περιγραφή και επεξήγηση των υπό μελέτη φαινομένων και η αύξηση της επιστημονικής γνώσης, αλλά, η συνεχής βελτίωση της παρεχόμενης νοσηλευτικής φροντίδας προς όφελος των αρρώστων αλλά και των ίδιων των νοσηλευτών. Όπως και η ίδια η νοσηλευτική έτσι και η νοσηλευτική έρευνα ξεκίνησε με τη Florence Nightingale και τις μεταρρυθμίσεις της, πρώτα στον πόλεμο της Κριμαίας και στη συνέχεια στο Λονδίνο. Το πνεύμα αναζήτησης της Nightingale άρχισε να αναδύεται στις ΗΠΑ στις αρχές του 1950 και με την ίδρυση του περιοδικού "Nursing Research" το 1952 η νοσηλευτική έρευνα άρχισε πλέον να αναπτύσσεται. Στην Ευρώπη η ερευνητική δραστηριότητα άρχισε να ανθίζει το 1980, κυρίως, με την βελτίωση της νοσηλευτικής εκπαίδευσης. Σήμερα υπάρχει ένα αξιόλογο σώμα έρευνας και συστηματικά αποκτημένης γνώσης για τη νοσηλευτική πρακτική. Επιστημονικά περιοδικά εθνικά και διεθνή, συναντήσεις, συνέδρια και σεμινάρια, και το διαδίκτυο αποτελούν τις κύριες μεθόδους διάδοσης των αποτελεσμάτων της νοσηλευτικής έρευνας. Όμως, η μεγαλύτερη ίσως πρόκληση, είναι η εφαρμογή των πορισμάτων της νοσηλευτικής έρευνας στην νοσηλευτική πράξη και πολιτική, με σκοπό την βελτίωση της παρεχόμενης νοσηλευτικής φροντίδας. Σύμφωνα με το μήνυμα του ICN για τον εορτασμό της Διεθνούς Ημέρας των Νοσηλευτών το 1996, φιλοδοξία όλων μας πρέπει να είναι η επίτευξη «καλύτερης φροντίδας υγείας μέσω της νοσηλευτικής έρευνας».

Λέξεις κλειδιά: Νοσηλευτική έρευνα, νοσηλευτική πρακτική

Διεύθυνση Αλληλογραφίας

Σπυριδούλα Νταντούμη

Διευθύντρια Νοσηλευτικής Υπηρεσίας

Κωνσταντοπούλειο Γ.Ν. Ν. Ιωνίας

SPECIAL ARTICLE**Developments in the Nursing Research**Dadoumi S¹, Petroglou N²

1. Director of Nursing Service, Konstantopoulio General Hospital of N. Ionia, Athens

2. RN, MSc, PhD Konstantopoulio General Hospital of N. Ionia, Athens

ABSTRACT

Technological and social changes as well as changes in health and demographic developments have modified considerably the role of nursing and made nursing research more and more essential. Nursing research aims at developing knowledge that guides and supports the whole field of nursing practice in order to improve the quality of nursing care and thereby improves the status of the profession. Like nursing itself, nursing research began with Florence Nightingale in her hospital reforms first in Crimea and later in London. Her spirit of enquiry took root in America in the 1950s and with the founding of the journal Nursing Research in 1952 nursing research was starting to grow. In Europe nursing research activity began to burgeon in 1980s, mainly with the improvement of nursing education. Today there is an important scientific knowledge base for nursing practice. Scientific national and international journals, councils, seminars and the internet are the main means of dissemination of nursing research findings. But perhaps the greatest challenge of all is for nursing research to begin to make more impact on nursing practice and policy in order to improve the quality of nursing care. In the words of the ICN Nurses' Day slogan of 1996, our aspiration must be the achievement of "Better health through nursing research".

Key words: Nursing research, nursing practice

Corresponding Author*Spiridoula Dadoumi**Director of Nursing Service**Konstantopoulio General Hospital of N. Ionia, Athens*

Ο άνθρωπος είναι περίεργος από τη φύση του. Η ανθρώπινη περιέργεια οδήγησε σε πολλές ανακαλύψεις που βοηθούν στην καθημερινή μας ζωή. Οι ερωτήσεις που απαντήθηκαν από νοσηλευτές στο παρελθόν καθοδηγούν την εξάσκηση του επαγγέλματος σήμερα και αναμφίβολα θα κατευθύνουν τις ερωτήσεις και στο μέλλον.

Είναι γνωστό ότι το κύρος της Νοσηλευτικής, μέχρι σχετικά πρόσφατα, βασιζόταν στην παράδοση, γι' αυτό και η Νοσηλευτική παρέμεινε στατική ως επάγγελμα υγείας. Ωστόσο οι δημογραφικές μεταβολές, η σύγχρονη οργάνωση των υπηρεσιών υγείας και οι αλματώδεις τεχνολογικές και κοινωνικές αλλαγές δημιούργησαν συνθήκες, ώστε η προσφυγή στην παράδοση να αποτελεί, σήμερα, απαρχαιωμένη και αναποτελεσματική μέθοδο. Αντίθετα, η έρευνα έχει γίνει ανάγκη ζωτικής σημασίας για την επιβίωση του επαγγέλματος της νοσηλευτικής¹.

Αντικείμενο της **νοσηλευτικής** είναι η νοσηλευτική (επιστημονική) **πράξη** ή **πρακτική**, η παροχή, δηλαδή, φροντίδας υγείας (πρόληψη, θεραπεία, αποκατάσταση).

Αντικείμενο της **νοσηλευτικής έρευνας** είναι η απάντηση ερωτήσεων και η λύση προβλημάτων που αναφέρονται στη καθημερινή νοσηλευτική πρακτική. Το προϊόν της έρευνας αυτής αποτελεί την **επιστημονική βάση** της νοσηλευτικής πρακτικής.

Σκοπός της νοσηλευτικής έρευνας δεν είναι απλά η περιγραφή και επεξήγηση των υπό μελέτη φαινομένων και η αύξηση της επιστημονικής γνώσης, αλλά, η συνεχής **βελτίωση** της παρεχόμενης νοσηλευτικής φροντίδας προς όφελος των αρρώστων αλλά και των ίδιων των νοσηλευτών.

Ανατρέχοντας στο παρελθόν το ερώτημα που γεννιέται είναι: «**Πότε ξεκίνησε η νοσηλευτική έρευνα;**» Όπως και η ίδια η νοσηλευτική έτσι και η νοσηλευτική έρευνα ξεκίνησε με τη Florence Nightingale. Η Nightingale, με τις μεταρρυθμίσεις της, πρώτα στον πόλεμο της Κριμαίας και στη συνέχεια στο Λονδίνο, επιδίωκε με εξαιρετικό ζήλο τη συστηματική συλλογή δεδομένων για να αποδείξει τα θετικά αποτελέσματα που είχε η εφαρμογή της βασικής νοσηλευτικής και των βασικών μέτρων υγιεινής στην μείωση της συχνότητας των λοιμώξεων και της

θνησιμότητας. Η μεγάλη αυτή νοσηλευτική φυσιολογία χάραξε το δρόμο για τη θεμελίωση και συστηματοποίηση της παρεχόμενης νοσηλευτικής φροντίδας σε επιστημονικές βάσεις και δεδομένα.

Όμως, αυτό το πνεύμα αναζήτησης και αφοσίωσης στην έρευνα δεν μεταφέρθηκε ως μέρος της κληρονομιάς της στην μοντέρνα νοσηλευτική. Έως τη δεκαετία του **60** η νοσηλευτική βασιζόταν στην εφαρμογή πολύ αυστηρών μέτρων υγιεινής τα οποία σήμερα γνωρίζουμε ότι πρέπει να αναθεωρηθούν εξ ολοκλήρου, με τους ασθενείς να είναι παθητικοί αποδέκτες της παρεχόμενης φροντίδας παρά ενεργοί συμμετέτοχοι, και με την νοσηλευτική πράξη να βασίζεται στην **ρουτίνα** και όχι στη **γνώση** η οποία παράγεται από την έρευνα²:

- Λαμβάναμε ως ρουτίνα τη θερμοκρασία των ασθενών κάθε τέσσερις ώρες, χωρίς να γνωρίζουμε τότε, ότι η διαδικασία αυτή στην πραγματικότητα αποτελεί χάσιμο χρόνου.
- Κρατούσαμε τους ασθενείς καθηλωμένους στο κρεβάτι για ημέρες μετά την χειρουργική επέμβαση, χωρίς να γνωρίζουμε τότε, τίποτα γύρω από την εν τω βάθει φλεβική θρόμβωση.
- Κάναμε εντατική εντριβή των ισχίων του ασθενούς με οινόπνευμα χωρίς να καταλαβαίνουμε τότε, τον τρόπο με τον οποίο δημιουργούνται προλαμβάνονται και αντιμετωπίζονται οι κατακλίσεις.

- Συμμετείχαμε “στη συνωμοσία σιωπής” που περιβάλλει το θάνατο χωρίς να γνωρίζουμε τότε, τίποτα γύρω από τη διαδικασία του θρήνου και της απώλειας.

Στις αρχές του **1950** το πνεύμα αναζήτησης της Nightingale άρχισε να αναδύεται στις ΗΠΑ. Ο παραδοσιακός τρόπος άσκησης της νοσηλευτικής άρχισε να αμφισβητείται. Η νοσηλευτική έρευνα άρχισε να υποστηρίζεται οικονομικά, αναπτύχθηκαν ερευνητικά κέντρα, αυξήθηκε ο αριθμός των νοσηλευτών με ανάλογη ακαδημαϊκή προετοιμασία για την πραγματοποίηση επιστημονικών ερευνών και διευρύνθηκαν τα μέσα έκθεσης των ερευνητικών αποτελεσμάτων (σεμινάρια, συνέδρια, περιοδικά)².

Σταθμό στροφής της Νοσηλευτικής προς την έρευνα αποτέλεσε η ίδρυση του περιοδικού ***Nursing Research*** το 1952, ένα περιοδικό αφιερωμένο ολοκληρωτικά στη δημοσίευση νοσηλευτικών ερευνητικών άρθρων και στην παρακίνηση των νοσηλευτών για έρευνα. Η νοσηλευτική έρευνα άρχισε πλέον να αναπτύσσεται. Περίπου το ίδιο διάστημα στην Ευρώπη γίνονται τα πρώτα βήματα. Το **1956** ιδρύθηκε το πρώτο Τμήμα Νοσηλευτικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου, το οποίο παρείχε νοσηλευτικές σπουδές τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο και από το οποίο προήλθε η πρώτη γενιά ερευνητών-

νοσηλευτών². Η νοσηλευτική έρευνα άρχισε να αναδύεται στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες, χαρακτηριστικά, με τις πρωτοπόρες προσπάθειες μεμονωμένων νοσηλευτών, τις οποίες σύντομα ακολούθησε μια συλλογική προσπάθεια με την εμπλοκή, κυρίως, των Εθνικών Συνδέσμων Νοσηλευτών των διαφόρων χωρών.

Κατόπιν συμφωνίας των Εθνικών Συνδέσμων Νοσηλευτών, μελών του Διεθνούς Συμβουλίου Νοσηλευτών εντός της Ευρωπαϊκής περιοχής του WHO, ιδρύεται το **1978 η Ομάδα Εργασίας Ερευνητών Νοσηλευτών Ευρώπης** (Workgroup of European Nurse Researchers, WENR) με σκοπό την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των νοσηλευτών-ερευνητών στην Ευρώπη για την προαγωγή της ανάπτυξης και εξέλιξης της νοσηλευτικής έρευνας ώστε να επιτευχθεί η παροχή υψηλής ποιότητας νοσηλευτικής φροντίδας στους ασθενείς^{3,4,5}.

Το **1980** η ερευνητική δραστηριότητα άρχισε να ανθίζει στην Ευρώπη, κυρίως, με την βελτίωση της νοσηλευτικής εκπαίδευσης. Η αύξηση των νοσηλευτών ερευνητών, η ευρεία χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών στη συλλογή και ανάλυση δεδομένων, η μεγαλύτερη άνεση στην εκτέλεση ερευνών και η συνεχώς αυξανόμενη αναγνώριση ότι η έρευνα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του νοσηλευτικού επαγγέλματος έδωσε σημαντική ώθηση στη νοσηλευτική

έρευνα^{1,3}. Ο αριθμός των ερευνητικών μελετών άρχισε να αυξάνει κατακόρυφα και καινούργια νοσηλευτικά περιοδικά ιδρύονται. Το επίκεντρο της έρευνας άρχισε να μετακινείται από τους νοσηλευτές και τις συνθήκες εργασίας τους, προς τους ασθενείς, την κατάσταση υγείας αυτών και την ικανοποίησή τους από την παρεχόμενη νοσηλευτική φροντίδα. Το ενδιαφέρον άρχισε να εστιάζεται πλέον σε κλινικά προβλήματα^{3,6}.

Αναγνωρίζοντας τον αγώνα για την ανάπτυξη της νοσηλευτικής έρευνας, οι πρωτοπόροι της νοσηλευτικής έρευνας στην Ευρώπη, δημιουργούν το 1996 μια Επιτροπή Ειδικών για τη Νοσηλευτική Έρευνα (Expert Committee on Nursing Research). Η αναφορά και οι συστάσεις αυτής της ομάδας επικυρώθηκαν από το Συμβούλιο των Υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρακινώντας κάθε χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εδραιώσει μια εθνική Στρατηγική για την Νοσηλευτική Έρευνα λαμβάνοντας υπόψη πέντε βασικά ζητήματα^{4,7,8}:

- Δομή και οργάνωση
- Σύνδεση της έρευνας με την πρακτική
- Εκπαίδευση και εξάσκηση πάνω στην έρευνα
- Χρηματοδότηση, επένδυση
- Διεθνής συνεργασία

Βεβαίως, “οι αποφάσεις δεν εκτελούνται από μόνες τους” όπως κάποτε είπε η Florence

Nightingale, όμως, η δημοσίευση και η πολιτική έγκριση της αναφοράς αυτής αποτέλεσε σταθμό στην ιστορία της νοσηλευτικής έρευνας στην Ευρώπη.

Το 1996 το Διεθνές Συμβούλιο Νοσηλευτών (International Council of Nurses, ICN) γιόρτασε την διεθνή ημέρα των νοσηλευτών υπό τον τίτλο «**Καλύτερη φροντίδα υγείας μέσω της νοσηλευτικής έρευνας**», ενώ, το 1997 συγκάλεσε μια διεθνή Ομάδα Ειδικών για την εκτίμηση της εξέλιξης της νοσηλευτικής έρευνας παγκοσμίως και την δημιουργία συστάσεων για τη συνεχόμενη στρατηγική ανάπτυξη της⁹.

Οι νοσηλευτές έχουν πολύ παλαιό και καλά τεκμηριωμένο κοινωνικό ρόλο στην παροχή φροντίδας υγείας. Όμως, ο ρόλος του νοσηλευτή ως επιστήμονα είναι λιγότερο αναγνωρισμένος. Η πίεση που ασκείται στη νοσηλευτική να επιβεβαιώσει το ρόλο της σαν επάγγελμα που βασίζεται στην έρευνα μεγαλώνει όλο και περισσότερο, και τόσο η νοσηλευτική όσο και οι νοσηλευτές ανταποκρίνονται με ζήλο σ' αυτή την πίεση.

Σήμερα υπάρχει ένα αξιόλογο σώμα έρευνας και συστηματικά αποκτημένης γνώσης για τη νοσηλευτική πρακτική. Επιστημονικά περιοδικά εθνικά και διεθνή, συναντήσεις, συνέδρια και σεμινάρια, και το διαδίκτυο αποτελούν τις κύριες μεθόδους διάδοσης των αποτελεσμάτων της νοσηλευτικής έρευνας.

Όμως, η μεγαλύτερη ίσως πρόκληση, είναι η εφαρμογή των πορισμάτων της νοσηλευτικής έρευνας στην νοσηλευτική πράξη και πολιτική, με σκοπό την βελτίωση της παρεχόμενης νοσηλευτικής φροντίδας. Η γεφύρωση του χάσματος ανάμεσα στη νοσηλευτική έρευνα και τη νοσηλευτική πρακτική. Φιλοδοξία όλων μας πρέπει να είναι η επίτευξη «*καλύτερης φροντίδας υγείας μέσω της νοσηλευτικής έρευνας*».

Η εφαρμογή των πορισμάτων της έρευνας στη νοσηλευτική πρακτική θα ήταν πιο εύκολη: εάν

- η επιστημονική κοινότητα έβαζε κάποια τάξη στη συνεχώς αυξανόμενη νοσηλευτική ερευνητική βιβλιογραφία,
- όλοι οι νοσηλευτές ήταν καλύτερα προετοιμασμένοι να βρίσκουν, να διαβάζουν, να κατανοούν και να χρησιμοποιούν τα πορίσματα των νοσηλευτικών ερευνών,
- συγκροτούντο υπηρεσιακοί οργανισμοί που θα ενθάρρυναν, θα προωθούσαν και θα επιχορηγούσαν τέτοιες προσπάθειες.

Πέντε βασικά θέματα στην διαδικασία ανάπτυξης της νοσηλευτικής έρευνας στην Ελλάδα είναι:

- η σωστή προετοιμασία των νοσηλευτών σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο

- η δημιουργία Εθνικής βάσης δεδομένων για τη νοσηλευτική έρευνα
- η μεγαλύτερη έμφαση σε κλινικά ερευνητικά προγράμματα
- η μεγαλύτερη κυβερνητική επιχορήγηση και
- η προσπάθεια επίτευξης επιχορηγήσεων από διάφορα ιδρύματα.

Με τη σύντομη αναδρομή στο παρελθόν έγινε σαφές ότι οι νοσηλευτές δεν είναι απλά παραγωγικά χέρια, τα οποία παθητικά εκτελούν εντολές χωρίς άποψη, χωρίς γνώση, χωρίς ικανότητα παρατήρησης, αλλά είναι επιστήμονες, είναι ερευνητές.

Μέχρι σήμερα έχουν γίνει αρκετά βήματα, όπως πρόσφατα η ΕΝΕ, και κάτι, ίσως, κυοφορείται για να γίνει, αλλά κυρίες και κύριοι, πιστεύω είναι ελάχιστα σε σχέση με αυτά που μας οφείλουν πρώτα η πολιτεία, οι πολίτες, ακόμη και εμείς οι ίδιοι στους εαυτούς μας και στην γενιά των Νοσηλευτών, η οποία πίστεψε στην νοσηλευτική και προσπάθησε να την τοποθετήσει σωστά, όπως οι καθηγήτριες κυρίες Β. Λανάρα, Αφ. Ραγιά, Στ. Παπαμικρούλη και η αείμνηστη Α. Σαχίνη, η οποία πρώτη έγραψε και το βιβλίο «Μεθοδολογία Έρευνας». Μπορούμε και πρέπει να συνεχίσουμε τον δρόμο που χάραξαν. Η νοσηλευτική πρέπει να αναπτυχθεί, μόνο που χρειαζόμαστε ενθουσιώδεις ερευνητές, σοφούς και

συνετούς δασκάλους, ριψοκίνδυνους καμιά φορά και αποφασισμένους ηγέτες.

«Αυτός που έμαθε να φοβάται τον κίνδυνο δεν θα φθάσει ποτέ στο στόχο»

Έτσι μπορούμε να πάμε μπροστά, έτσι μπορούμε να αναβαθμίσουμε την ποιότητα της παρεχόμενης φροντίδας την οποία οφείλουμε και δικαιούται ο κάθε Έλληνας πολίτης και ο οποιοσδήποτε χρειασθεί τις υπηρεσίες υγείας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Σαχίνη-Καρδάση Α, Πάνου Μ. Εισαγωγή στη Νοσηλευτική Έρευνα. Στο: Παθολογική και Χειρουργική Νοσηλευτική. Νοσηλευτικές διαδικασίες. Β Έκδοση, Εκδόσεις ΒΗΤΑ, Αθήνα, 1997.
2. Tierney AJ. Nursing research: Progress and challenges. www.dbfk.de/download/tierney-2005-09-11
3. Fagermoen MS. The past and the future of the WENR and nursing research in Europe. Invited presentation at the celebration of the 25th anniversary of the Workgroup of European Nurse Researchers, Utrecht, The Netherlands, 2003.
4. WENR. A position paper: Nursing research in Europe, 2002
5. WENR. Workgroup of European Nurse Researchers: Guidelines and Regulations. Ratified in 1980, revised in 1987.
6. Lerheim K. Clinical effectiveness: a concern for nursing research? The contribution of WENR. Paper presented at the Celebration of Florence

Nightingale's 175th anniversary,
University College of Swansea, Wales UK,
1995

7. European Health Committee. Nursing Research-report and recommendations. Council of Europe, Strasbourg 1996
8. WENR. European Health Committee's Nursing Research and Recommendations - Follow-up Survey, 1998.
9. www.icn.ch